

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך טז, תשכ"ה

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

שנא[מר]: נשקו בר; ש"י אלו הן ש"י העולמות — — " ; זכנ
(שם, עמ' 48): „נשארו ש"י עולמות“.

צבי שארפשטיין

חזונו של משה אייזמן על התפתחות לשונו (שבעים שנה לפטירתו)

משה אייזמן (תר"ת—תרנ"ג) היה פובליציסט עברי מחונן, חודר לחיי החברה ומבין הליכות עולם. לאחר הפרעות ברוסיה בשנת 1881 הייתה היהדות שם כנדהמה. הפרעות באו פתאום, כרעם ביום בהיר, והימים אז היו בהירים לעין. הייתה זו תקופה של אביב פוליטי, בימי אלכסנדר השני. נצנצו אורות תקווה וזכויות אדם ליהודים, אסירי תתום המושב. האינטליגנציה היהודית נמצאה במצב רוח מרומם, ודבריה השפיעו על המוני העם. היא ציפתה להיעלמות האנטישמיות ולהתמזגות עם העם הרוסי ותרבותו. ופתאום נפלו המגדלים, ונתערערו התקוות. התחילה בהלה של בריחת המונים מרוסיה, והתעורר ויכוח עצום, אם להגר לאמריקה, אם לארץ-ישראל. הרוב נמשך אל אמריקה „ארץ הזהב“, ומעטים כוננו פעמיהם לארץ-ישראל. הם נמשכו אחר חברי ביל"ז וחובבי ציון.

בימי הסערה זהם הופיע הספר „בפרוע פרעות בישראל“ מאת משה אייזמן, סופר מתושבי ווהניסינסק, פלך חרסון, באוקראינה, בסביבת הערים שנפגעו. בספר זה ניתח

את המצב מתוך הבנה רחבה בפסיכולוגיה של העם הרוסי ובפוליטיקה של השלטון. ואביא בזה אך קטע אחד המביע את תזונו על דרכי התפתחותה של לשוננו י.

„באמריקה כל שאון סואן ברעש, כל החיים הולכים בהמולה רבה. העברים בבואם שמה יתנפלו על משק העמים הכבירים... לעלות בצעיריהם אל הררי המדעים... ולמדו השפות החיות, ושפת עבר תשתכח. אך אולי יתעוררו גדולים בעם לכוונן בתי ספר לנערי ישראל, אולי יקימו להם גם בית מדרש גבוה לתורה ולתעודה, אך שומע לא יהיה להם מצעירי הדור של העולם המעשי... בניגוד גמור לזה תחדש שפת עבר בנשר נעוריה על אדמת יהודה... יקומו מלמדים להועיל, והרחיבו את השפה... בחברם (למלות המקרא) גם מלות מהמשנה ומהגמרא ומכל הספרות הרבנית המאוחרת... תחת המלות החסרות מכול וכול בעולם המעשה בין ההמונים, יוכלו ליהד מלות מארמית, מאשורית, מערבית ומכל לשונות הקדם הקרובות מאוד לשפת עבר והנוטות לדקדוק העברי... לרגל המלות החדשות תשתנה שפת ועבר המאוחרת הרבה מאוד, אך בזה אין רע ללאומיות אשר שפתה אתה... גם השפות החיות בין העמים הולכות ומשתנות“ (עמוד 104) ².

אין למצוא השקפה מודרנית ומרחיקת-ראות כזאת בספרות של הימים ההם, בעת שלטון הלשון המקראית

---

1. על דעותיי בסלל אכתוב במקום אחר.

2. בכתוב החסר שיניתי מעט ומילאתיו.

והערצת "טהרתה", בלי כל סטייה מסגנונה. המדע הבלשני בימים ההם עמד בשלב ראשון של התפתחות, בלי מחקרים מבוססים. ועל כן מעוררת תפיסתו המופלאת תימהון של הערצה. גם תיאור ההתפתחות באמריקה מבושם בסם הנבואה. שימו לב להצעתו ליסד את אוצר המלים על הספרות של כל דרגות לשוננו לתקופותיהן ולהצעתו לשאילת מלים מלשונות שמיות, כדי שתהא קליטתן טבעית ומתמזגת יפה. אין לנו מן הימים ההם אף אוטופיה אחת כמותה.

עיטרת את דברי אייזמן בשם "חזון", כי מהו חזון אם לא השתחררות מכבלי הרעיונות המקובלים בתקופה וחדירה לערפלי העתיד, ערפלים המתבהרים בדמיון הרואה למרחקי הזמנים?

ובשמחתנו על תחיית לשוננו אל נא נשכח את תולמי התפתחותה.

עוזי אורנן

דמותו הרצויה של מילון אנגלי-עברי

(המשך)

ג. תעתיק, ניקוד וענייני דקדוק

הכתיב האנגלי, כידוע, אינו כתיב פוניטי. אין אדם יכול ללמוד את אופן ההגייה של מלה אנגלית לפי צורתה הכתובה, אלא מלה מלה ומסורת ביטוייה. מעשה במהפכן רוסי, שימים רבים ישב בכלא ולמד שם אנגלית מתוך ספרים.